

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Yleiset huomiot vanhempainpäiväraahajärjestelmän muutoksista

Adoptioperheet ry pitää perhevapaauudistusta tärkeänä ja hyvänä uudistuksena. Pidämme erityisen arvokkaana sitä, että vanhempainrahajärjestelmän uudistamisen lähtökohdaksi on otettu kaikkien lasten yhtäläinen oikeus vanhempainrahaan perhemuodosta riippumatta. Esitetty uudistus parantaa monin osin adoptioperheiden ja -lasten asemaa sekä edistää yhdenvertaisuutta eri perhemuotojen välillä.

Tavoitteenamme kaikessa lainsäädännössä on kuitenkin se, että perheitä kohdellaan yhdenvertaisesti riippumatta siitä, miten lapsi perheeseen tulee. Korjausehdotuksemme koskee esitystä, jonka mukaan adoptiovanhemmat eivät ole oikeutettuja raskausrahaan. On perusteltua, ettei raskausraha sellaisenaan koske adoptioperheitä, mutta myös adoptioperheiden loppuodotukseen liittyy sellaisia haavoittuvuuksia ja epäkohtia, jotka tulisi huomioida vanhempainvapaaajärjestelmässä.

Kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista Kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista

Raskausrahaa vastaava *odotusraha* tulee ulottaa koskemaan myös adoptiovanhempia. Adoptiovanhemmille myönnetään oikeus raskausrahaa vastaavaan 40 päivän *odotusrahaan*. Odotusraha jaettaisiin tasan 20 + 20 päivää kummallekin vanhemmalle. Yksinhakijalla olisi oikeus myös toisen vanhemman odotusrahakiintiöön. Odotusrahan voisi aloittaa aikaisintaan lapsiesityksen saamisen jälkeen.

Perustelut: Adoptiovanhemmat eivät tähänkään asti ole saaneet äitiyspäivärahaa. Tätä on kompensoitu pidemmällä vanhempainrahakaudella, joka kuitenkin alkaa vasta siitä, kun vanhemmat saavat lapsen hoitoonsa. Erityisesti kansainvälisissä adoptioissa adoption vahvistaminen edellyttää oleskelua lapsen syntymämaassa parista viikosta useaan kuukauteen matkakohteesta riippuen. Tästä ainakin osan aikaa hakumatalla ollaan ennen adoption varsinaista vahvistamista (hoitoon ottamista), jolloin adoptiovanhemmat eivät ole oikeutettuja vanhempainrahaan.

Adoptio-odotus kestää reilusta vuodesta useampaan vuoteen, mutta loppuodotus siitä, kun vanhemmat saavat lapsiesityksen, on usein hyvinkin lyhyt. Kotimaan adoptioissa puhutaan lyhimmillään muutamasta päivästä, kansainvälisissä adoptioissakin parista kuukaudesta. Adoptioissa odotuksen viimeinen kuukausi tarkoittaa käytännön asioiden hoitamista: rokotuksia, viisumeja, matkajärjestelyjä sekä itse varsinainen hakumatka. Tällä hetkellä adoptiovanhemmat joutuvat käyttämään näihin järjestelyihin ja varsinaiseen hakumatkaan lomapäiviä tai palkattomia vapaita toisin kuin muut perheet loppuodotuksen edellyttämiin vapaisiin.

Adoptio on perheytyymisen muotona vanhemmille kallis, koska yhteiskunta ei kompensoi sitä vastaavasti kuin esimerkiksi synnytyksestä ja odotusaikaisista neuvolakäynneistä aiheutuvia

kustannuksia. Kela maksaa kansainvälisesti adoptoiville adoptiovanhemmille adoptiotukea, joka on kohdemaasta riippuen 5 000 - 9 000 euroa. Tuen jälkeenkin adoptiovanhemmille jää kuitenkin maksettavaksi useita tuhansia euroja palvelumaksuja, asiakirjakuluja sekä muita kuluja. Adoptiopalveluantajien ilmoittamien kuluarvioiden (vuodelle 2021) mukaan Kelan maksaman adoptiotuen jälkeen adoptiovanhemmille maksettavaksi jäävät kulut vaihtelevat 3 600 - 13 300 euroon adoption kohdemaasta riippuen. Kuluarvio ei sisällä varsinaisesta hakumatkasta ja siihen liittyvistä kuluista (esim. viisumi) aiheutuvia kustannuksia, jotka lisäävät kuluja vielä useilla tuhansilla euroilla.

Perheiden yhdenvertaisuuden vuoksi raskausrahaa vastaava *odotusraha* tulisikin ulottaa koskemaan myös adoptiovanhempia. Tällä suojataan perheiden loppuodotuksen edellyttämiä vapaita työstä ja menetyksiä toimeentulosta. Odotusrahaoikeus tulisi olla molemmilla tulevilla juridisilla vanhemmilla, ja se jaettaisiin tasan 20 päivän lisäyksenä kummankin vanhemman vanhempainrahakiintiöön. Yksinhakijalla tulisi olla oikeus myös toisen vanhemman odotusrahakiintiöön.

Vaikutukset talouteen

Vaikutukset julkiseen talouteen

Odotusrahan ulottaminen adoptiovanhempiin on kustannuksiltaan vuositasolla vähäinen. Vuonna 2019 Suomeen syntyi 45 613 lasta, kun samana vuonna kansainvälisen adoption kautta Suomeen saapui 67 lasta. Lisäksi kotimaan vieraslapsiadoptioita vahvistetaan vuosittain 30 - 50. Näköpiirissä ei myöskään ole sellaisia tekijöitä, joiden vuoksi adoptiot olisivat merkittävästi lisääntymässä tulevaisuudessa.

Vaikutukset kotitalouksiin

Adoptioperheiden taloudellinen tilanne paranisi, kun adoption loppuodotuksesta ei syntyisi enää (ainakaan yhtä paljon) toimeentulon menetyksiä palkattomina vapaina.

Vaikutukset lapseen ja perheisiin

Ehdotettu muutos lisääisi perheiden yhdenvertaisuutta riippumatta siitä, miten lapsi perheeseen tulee. Se antaisi perheille yhdenvertaista suojaa loppuodotuksen edellyttämiin vapaisiin ja menetettyyn toimeentuloon.

Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Odotusraha jaettaisiin tasan molempien vanhempien kesken, mikä lisää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Eryityisesti kansainvälisissä adoptioissa on käytännössäkin niin, että molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen hakumatkaan. Tällöin jaettu odotusraha suojaa molempien vanhempien toimeentulon menetyksiä ja loppuodotuksen edellyttämiä vapaita.

Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Esityksemme lisääisi perheiden yhdenvertaisuutta riippumatta siitä, miten lapsi perheeseen tulee. Tällä hetkellä, ja mikäli adoptiovanhemmat rajataan raskausrahan ulkopuolelle, perheet joutuvat

käyttämään loppuodotukseen lomaa ja palkattomia vapaita toisin kuin muut perheet. Odotusraha antaisi yhdenvertaisen suojan loppuodotuksen edellyttämiin vapaisiin ja toimeentulon menetyksiin.

Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään

Odotusraha parantaisi adoptiovanhempien asemaa ja yhdenvertaisuutta työelämässä, kun loppuodotuksen edellyttämiä vapaita ei koettaisi ylimääräisinä (palkattomina) vapaina vaan kaikille perheille kuuluvina perhevapaina. Tällä hetkellä moni työehtosopimus turvaa palkallisen vapaan äitiys- ja isyysvapaan ajaksi. Koska äitiyspäiväraha ei tällä hetkellä koske adoptiovanhempia, monet adoptiovanhemmat (äidit) eivät ole oikeutettuja palkallisiin perhevapaisiin lainkaan toisin kuin muut vanhemmat.